

תמיד תהיה לנו את פאריז – על “ערב של פאריז – מבחר שירי אהבה” מאת עדנה מיטווק-מלר

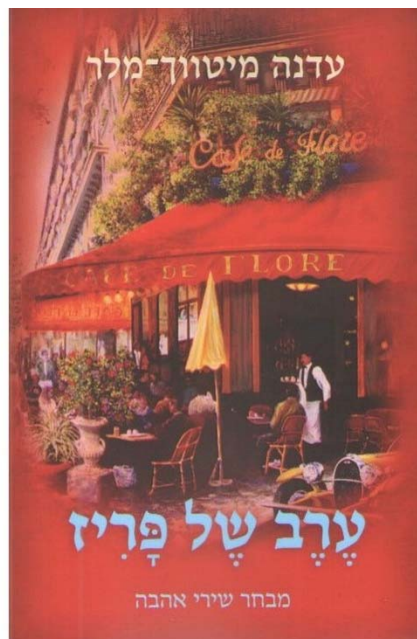
משה גרנות#

#0#

#9 יולי, 2020#

#893

##

על “ערב של פאריז – מבחר שירי אהבה” מאת עדנה מיטווק-מלר

צבעונים 2020, 196 עמ'

“סוואר דה פאריז”, ערב של פאריז, כשמו של הספר, הוא שמו של בקבוק בושם צרפתי שקיבלה המשוררת במתנה מידידה, פרופ' רחל פרנקל-מידן, שהשוותה בין שיריה של המשוררת לבושם הצרפתי המעודן. המשוררת נפעמה עד עצירת הנשימה מהכחול הצרפתי, צבע הבקבוק, עטיפתו, וניחוחו המיוחדים. סיפור האהבה הנפרש כאן היה בעיניה כאותו ניחוח של הבושם הצרפתי האנין.

עדנה מיטווך-מלר

הסיפור לא מומש, וכדבריו של יהודה עמיחי – מה שאיננו ממומש זוכה בפיצוי בשירה: “שירה היא פיצוי הנפש על הבלתי ממומש” (עמ’ 9). ספר השירים הזה של עדנה מיטווך-מלר מוקדש כולו לאהבה שהיא משאלת לב, כמו פאריז שאליה כמהה המשוררת, ושמעולם לא ביקרה שם פיזית, והיא, כמו האהבה, נותרה לעולם כמשאלת לב. בשיר “אבי” (עמ’ 28) נמצא ביטוי פיוטי לאותה משאלת לב: “לאהוב מרחוק / כמו לצייר את פאריז מבקבוק בושם מתוק.”

הספר שלפנינו מכיל 150 שירים, שכולם ביטוי לאהבה נטו. בלי איזמים, בלי מאבקים גלויים וסמויים בתחום המגדר, שכל כך נפוצים היום. וכן המשוררת לא נתנה גט פיטורין לפרוסודיה, כפי שמקובל היום בשדה השירה, שבה נעלמו לא רק החרוז והמשקל, אלא גם כל סממני הלשון הפיגורטיבית, ויש המתחרים מי יכתוב בלשון יותר רזה, ואפילו גסה ובוטה. הקורא בשירים מסוג זה תוהה – מדוע הטקסטים חייבים להיכתב בשורות קצרות? ולא רק זאת, במאמץ לא גדול יכול גם מי שאינו מחשיב עצמו משורר לכתוב שיר “רזה”, מה שלא ייתכן, למשל, בהתמודדות עם הווירטואוזיות של אלתרמן בשיר כמו “פגישה לאין קץ”, שיש בו חרוז, ומשקל, ולשון פיגורטיבית מהממת.

נחזור אל המשוררת שלנו: כמעט כל השירים בקובץ שלפנינו מחורזים בצורה מלבבת. הרי דוגמה:

על שבעת פלאי עולם
על שבעת פלאי עולם
ועל שמונה עומד פלאנו.
איך נגענו בעקר
נטפל מאחורינו,
במהירות, באש בקזק
אף גרות במשפנו.
כשנסינו לכבות
לא יכלו לאש ידינו.

על שבעה פלאי תבל
ועל שמונה עומד גופנו,
על הקשי והרז שהותרנו אחרינו,
על הנדודים בכר,
על הקרח בנהר שחצינו ברגלינו
בגלגול המיתר.
על פלאים שעוד לא באו
על טלאים בגוף התר
על חשש ומבוכה
לפרצה בפתח צר
על הקסם והאור
שיופע קצת מאחר.
(ע' 41)

נמצא בשירים גם חרוז אסוננטי, שהיה כל כך אהוב על אלתרמן:

פנס דולק מעל לגשם
על גג ביתך בלילה קר.
אני אתך עכשו נפגשת
בטרקליני חלום קצר.
(גשם – נפגשת, עמ' 58)

ההקבלה והחזרה הן מיסודות האמנות בכלל, והשירה בפרט – כמעט בכל השירים שבקובץ נמצא מלבד החרוז גם אנאפורות מפוארות. אביא דוגמה מהשיר "דיבורים", שבה האוהבת משתוקקת לדיבור מצד האהוב. בשיר זה יש 10 בתים, וכמעט בראש כל שורה, ואף באמצע השורה, מצויה המילה "דבר" (36 פעם). הרי דוגמית:

דבר אלי עכשו בקול הפעמון
דבר בפס, בקול מפל המים,
דבר בעוד שעה, הרחק מן הקמון,
דבר אלי בהפסקת הצהרים.
(עמ' 108)

לקטגוריה הזאת (ההקבלה והחזרה) שייך גם הפזמון:

סליחה, גברתי, אמר הערב,
הרחוב הזה מוליך לאבדון.
את מנתרת בו בלי הרף
כמו מנסה לקפוץ על הזדון.
(עמ' 122)

ובהמשך, כל בית מתחיל במילים "סליחה, גברתי".

אביא כאן דוגמאות אחדות ללשון הפיגורטיבית (אימאז'ים, מטפורות, דימויים) העשירה של עדנה מיטווח-מלר:

"עומס הסלים על תאוצת הזמן" (עמ' 13); "אני באה אליך / כמו צמח מטפס" (עמ' 30); "אבוא אליך עירומה ממילים" (עמ' 34); "שתיקותיי תדברנה אליך / בשפת סימנים וסתרם" (שם); השורות מתכתבות עם שורותיה של רחל: "התקלוט אוזנך אף מתוך שתיקה / את ניבי השח?" ("פצעו בי כל כלי המטבח / בסכין געגועים כבדה" (עמ' 49); "קפצתי במקרה על גדר חייך" (עמ' 51); "אני מזמינה לנו כרטיסים / לחוץ לארץ של עצמי" (עמ' 61); "נושרת על מיטתך כשלכת עלי" (עמ' 64); "מנסה בזריזות לאחות / את הלילה הניתך כעופרת" (עמ' 71); "קחני עכשיו / לארץ מצוקתך" (עמ' 75); שורה המתכתבת עם שורות של לאה גולדברג: "אם תפרוק על כתפי את כובד עולך מעליך / אולי יקל לי מעט"; "פורמת לפניך את תת ההכרה" (עמ' 78); "להקשיב לנרקיסים, לחרציות" (עמ' 88 – סינאסטזיה); "פקולטה ליחסים שמימיים / בין גבר לאישה" (עמ' 120); "קיבלתי שמלת געגועים / עשויה אריג של כמיהה / וחוטים של ערגה" (עמ' 160); "הנה נכנסת / אל בית הכנסת של אהבתי" (עמ' 175); "סוייטת אהבתנו הבלתי גמורה" (עמ' 183).

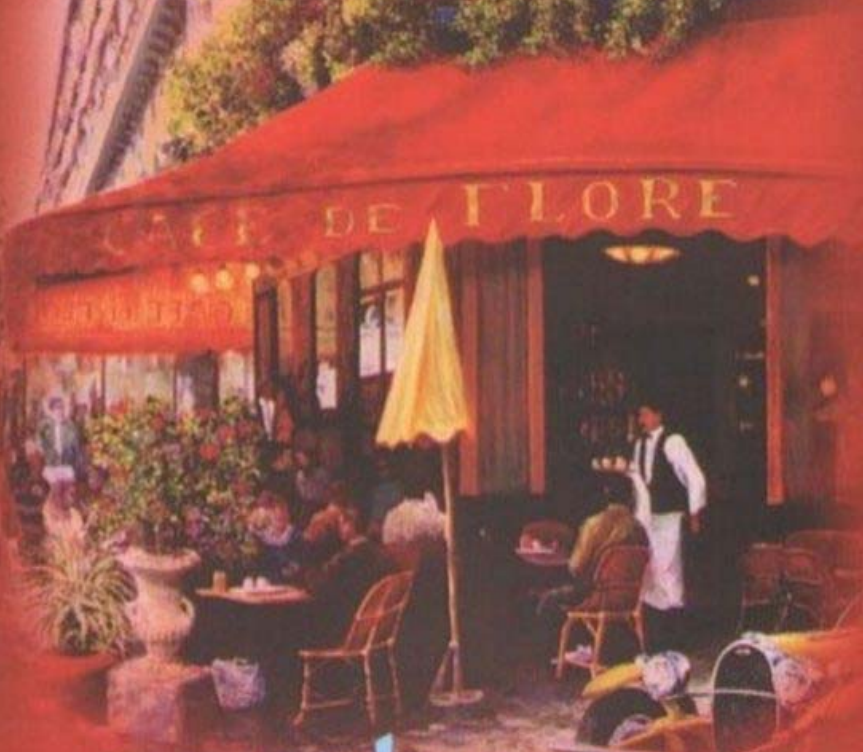
האהבה היא ברחינת "מותר האדם". היא מקור לכמיהה אינסופית, אבל רק מעטים יודעים להצביע על קסמיה, והמשוררת שלנו עושה זאת בצורה מרטיטה ממש: "אנחנו (האוהבים) היצירות המופלאות ביותר / שלא הספיקו (המשוררים הדגולים) לכתוב בחייהם" (עמ' 63). המשוררת מדמה את האוהבים לאסטרונומים החגים בעולמות עליונים: "אנחנו ילדי השמיים / ילדינו מלאכים ופיות / איך נרד חזרה אל הארץ / בני אנוש רגילים להיות?" (עמ' 72). כשיהודה עמיחי רצה לתאר את הטוטאליות של האהבה הוא כתב: "תמיד את שוכבת / על עיניי". רעיון דומה, בציורים אחרים, נמצא אצל המשוררת שלנו בשיר "תזכורת יום-יומית" – הדוברת מנסה לנעול את האהוב, והוא מגיח בכל מקום (עמ' 97). וכן, האוהבים ממציאים שפה המיוחדת רק להם, שפה שתבדיל אותם מכל באי עולם ("שפה חדשה", עמ' 104).

אנו נרמזים שהאהוב, אליו זורמות טונות של כמיהה ורחשי לב, הוא רופא, שעניין לו במחקר רפואי ובנפרולוגיה (עמ' 118, 141-143), אך אין בהמשגת מושא האהבה כדי לחסר ממידת הכמיהה, מסערת הרגשות שבאה לידי ביטוי בכל שורה ושורה בספר. השירים מושקעים מאוד, אסתטיים, ומרגשים מאוד, אך כמעט שלא נמצא בהם רמזים ארוטיים – האהבה בספר זה היא כמעט על-ארצית. ועוד דבר: כמעט שלא נמצא קובץ שירים שאין בו מספר שירים ארס-פואטיים – בספר שלנו יש רמז ארס פואטי רק בשיר אחד – "אל תירא" (עמ' 192).

הקובץ שלפנינו מוכיח שהשקעה פרוסודית לא רק שאינה פוגעת בתכנים, כפי שטוענים חסידי החרוז הלבן והשפה הרזה, אלא אדרבה, מעניקה להם עמקות וריגוש. למי שאהב, אוהב, יאהב – כלומר, לכולנו – "ערב של פאריז" הוא בבחינת צרי לנפש, נתיב למאוויים שרק מעטים יודעים לתת להם ביטוי.

עדנה מיטווד-מלר

Café de Flore

ערב של פריז

מבחר שירי אהבה